

Rapport Nr. 0170

Archeologienota

Rijkevorsel, Merksplassesteenweg
Programma van Maatregelen

Inhoud

1	Administratieve gegevens	1
2	Gemotiveerd advies	2
2.1	Aanleiding vooronderzoek	2
2.2	Resultaten vooronderzoek	2
2.3	Afweging noodzaak verder vooronderzoek	4
3	Programma van maatregelen	5

1 Administratieve gegevens

Projectcode J. Verrijckt		2019-257
Projectcode Onroerend Erfgoed		2019H186
locatie	Provincie	Antwerpen
	Gemeente	Rijkevorsel
	Straat	Merksplassesteenweg
Kadastrale gegevens	Gemeente	Rijkevorsel
	Afdeling	2
	Sectie	D
	Percelen	33d2, 33°2, 33f2
Coördinaten	Noordoost	X: 178901.678812963 Y: 226373.715061136
	Noordwest	X: 178797.348290856 Y: 226343.007619223
	Zuidoost	X: 178953.726911296 Y: 226138.050420657
	Zuidwest	X: 178820.123955562 Y: 226053.442369968
Oppervlakte plangebied		55085 m ²
Oppervlakte bodemingreep		5273,12 m ²
Erkend Archeoloog		2015/00053 Jeroen Verrijckt

2 Gemotiveerd advies

2.1 Aanleiding vooronderzoek

De aanleiding van het vooronderzoek is de aanvraag van een omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen langsheen de Merksplassesteenweg te Rijkevorsel. Meer informatie over de aanleiding van het vooronderzoek is terug te vinden in het verslag van resultaten.

2.2 Resultaten vooronderzoek

Tijdens het vooronderzoek zonder ingreep in de bodem kon enkel het bureauonderzoek en controleboringen uitgevoerd worden. Op basis van dit vooronderzoek zonder ingreep in de bodem was het mogelijk om met voldoende zekerheid een uitspraak te doen over de aanwezigheid en waarde van archeologisch erfgoed op het terrein.

Het plangebied ligt in de huidige gemeente Rijkevorsel. De oudste vermelding van Rijkevorsel dateert uit 726. Op dit moment is er sprake van “Furgalarus”. Een uitgestrekt grondgebied dat ook Hoogstraten en Wortel omvatte. In 1194 is er sprake van “Forsela”, in 1251 van “Vorschele” en in 1387 van “Rijkevorselen”. Binnen de contouren van het plangebied is op de Ferrariskaart een heidelandschap met vennen of moerasige zones zichtbaar. Op het 19de eeuwse kaartmateriaal wordt nagenoeg het gehele plangebied ingenomen door de Pastoorsvijver. Hierdoor is de verwachting op archeologische sites uit de nieuwe tijd en nieuwste tijd, met uitzondering van deze vijver, laag. De Pastoorsvijver heeft echter een lage tot zeer lage archeologische waarde waarbij door verder onderzoek geen kenniswinst te behalen valt.

De omgeving rond het projectgebied bevindt zich volgens het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (DHM) tussen 25 en 32 m + TAW. Hierbij is ten oosten van het plangebied een hoger gelegen zone met duidelijke stuifduinen aanwezig. Ten noordwesten van het plangebied is de vallei van de Mark aanwezig. Het plangebied bevindt zich op de overgangszone van de hoger gelegen dekzandrug richting de Markvallei. Hierbij is het plangebied gelegen op een hoogte tussen 27 en 28 m + TAW. De meeste reliëfverschillen zijn ontstaan door de aanleg van het bedrijventerrein. Enkel in de zuidwestelijke hoek van het terrein is een duidelijk lager gelegen zone rondom de Meerenloop aanwezig. De noordelijke rand van het terrein wordt gevormd door de Breebosloop. De Breebosloop mondt net ten noordwesten van het plangebied uit in de Meerenloop die richting de vallei van de Mark stroomt. Op de bodemkaart van Vlaanderen is de bodem in het grootste deel van het plangebied gekarteerd als matig natte zandbodem met duidelijke ijzer en/of humus B horizont, sedimenten worden zwaarder of fijner in de diepte (bodemserie Zdgy). De noordoostelijke zone van het plangebied staat gekarteerd als natte zandbodem met duidelijke ijzer en/of humus B horizont, sedimenten worden zwaarder of fijner in de diepte (bodemserie Zegy). In het zuidelijke deel van het plangebied is een kleine zone gekarteerd als natte lemig zandbodem met duidelijke ijzer en/of humus B horizont, klei-zand op geringe of matige diepte (bodemserie w-Seg). Deze bodemseries staan gekend als podzolbodems. Aangezien er mogelijk sprake is van oude vennen, bestaat de kans dat het landschap een grote aantrekkingskracht heeft gekend in de vroege prehistorie (steentijd). Indien er binnen het plangebied effectief podzolbodems bewaard zijn, kunnen sites uit de steentijd goed bewaard zijn. Door de aanwezigheid van een vijver op het historische kaartmateriaal, is het echter waarschijnlijk dat er door ontginnen van turf geen podzolbodems bewaard zijn.

Archeologisch gezien zijn er verscheidene grootschalige onderzoeken uitgevoerd in de ruime omgeving van het plangebied. Hierbij zijn verschillende vondstlocaties bekend met sporen van

bewoning en begraving uit de metaaltijden. Enkele middeleeuwse sites zijn eveneens onderzocht. In de dorpskern van Rijkevorsel komen verscheidene locaties voor waar gebouwen uit de late-middeleeuwen of recentere periodes bekend zijn. Hierdoor is er een hoge verwachting op het aantreffen van sites uit de metaaltijden, Romeinse periode en middeleeuwen (vroeg en volle) toe te schrijven aan het plangebied. De sites uit de metaaltijden bevinden zich veelal op de hoger gelegen zones en dekzandruggen. De middeleeuwse sites bevinden zich voornamelijk dicht bij het centrum van Rijkevorsel. Steentijdsites zijn niet gekend, maar zullen gelet op de landschappelijke situering, in de directe omgeving van de rivier de Mark terug te vinden zijn. Op basis van de gekende archeologische en historische waarden, is er een lage verwachting voor sites uit de steentijd. De verwachting voor sites uit de metaaltijden, Romeinse periode en middeleeuwen (vroeg, volle en late middeleeuwen) is eveneens laag.

De opdrachtgever plant op het terrein de aanleg van een nieuwe betonverharding met een oppervlakte van ca. 5273,12 m². De bestaande gracht blijft hierbij behouden. Het terrein is onder te verdelen in twee zones, gescheiden door een bestaande gracht. De noordelijke zone (3230 m²) is reeds verhard met steenslag. Hierbij wordt de bestaande steenslag fundering afgevlakt en gebruikt als fundering voor de betonverharding. Het tweede, zuidelijke deel (2043,12 m²), is momenteel onverhard. Hierbij wordt een 22 cm dikke fundering in gestabiliseerd zand en een 18 cm dikke betonplaat aangelegd. Enkel in de zuidelijke zone worden eventuele archeologische waarden die zich op een diepte tussen 0-40 cm beneden het maaiveld bevinden onherroepelijk vernietigd.

Het plangebied is momenteel in gebruik als bedrijventerrein. Slechts een klein deel van het plangebied gaat onderhevig zijn aan bodemingrepen (5273,12 m²). Binnen deze zone is reeds een zone van 3230 m² verhard met steenslag. Deze steenslag blijft behouden als fundering van de geplande verharding.

Uit de geplaatste controleboringen kan geconcludeerd worden dat het terrein vermoedelijk reeds grootschalig verstoord en/of opgehoogd werd in het verleden. Een C-horizont is aanwezig op een diepte van 60-70 cm beneden het maaiveld. Deze C-horizont kenmerkt zich door reductieverschijnselen typisch voor zeer natte bodems die vaak geassocieerd zijn met beekvalleien. In het geval van het plangebied wijst deze bodem vermoedelijk op een natte bodem, mogelijk van een ven, waar de bovenliggende turflaag in het verleden ontgonnen is.

Op basis van bovenstaande gegevens is er een zeer lage archeologische verwachting toe te schrijven voor sites uit de steentijd. De verwachting voor sites uit de metaaltijden, Romeinse periode en middeleeuwen (vroeg, volle en late middeleeuwen) is eerder matig tot laag. Er is eveneens een lage verwachting voor eventuele archeologische sites uit de recentere periodes. De duidelijk gereduceerde C-horizont, zoals aangetroffen tijdens de controleboringen, toont aan dat het terrein een overwegend nat tot zeer nat terrein is. Mogelijk is deze bodem in verband te brengen met de vennen, zoals aanwezig op de Ferrariskaart, waarvan vermoedelijk de turf ontgonnen is waardoor de Pastoorsvijver ontstaan is (Vandermaelenkaart, Atlas der Buurtwegen). Hierdoor is de kans op archeologische sites laag. Tevens hebben controleboringen uitgewezen dat een archeologisch niveau zich bevindt op een minimale diepte van 60 cm beneden het maaiveld. De verstoringdiepte van de aan te leggen verharding bedraagt maximaal 40 cm beneden het huidige maaiveld. Wanneer er rekening wordt gehouden met een buffer van ca. 20 cm, om eventuele archeologische sporen en vondsten te beschermen van beschadiging, komt dit op 60 cm beneden het maaiveld. Eventuele archeologische waarden zullen hierdoor voldoende beschermd zijn voor in situ bewaring. Een groot deel van het terrein is reeds verhard met steenslag. Deze steenslag verharding blijft behouden als fundering voor de te plaatsen betonverharding.

2.3 Afweging noodzaak verder vooronderzoek

Na een uitgebreide bureaustudie waarbinnen historische, cartografische, geologische, geografische en bodemkundige bronnen werden onderzocht en teruggekoppeld aan het hedendaagse terreingebruik en de bouwplannen van de opdrachtgever, kan geconcludeerd worden dat er voldoende informatie gegenereerd is om de mogelijke impact van de geplande werken op een eventueel archeologisch vondsten- en sporenbestand aan te tonen.

Uit bovenstaande onderzoek kan geconcludeerd worden dat er geen archeologisch vervolgonderzoek uitgevoerd dient te worden. Er dient geen archeologisch vervolgonderzoek uitgevoerd te worden. Controleboringen hebben uitgewezen dat een archeologisch niveau, zich bevindt op een minimale diepte van 60 cm beneden het maaiveld. De verstoringsdiepte van de aan te leggen verharding bedraagt maximaal 40 cm beneden het huidige maaiveld. Wanneer er rekening wordt gehouden met een buffer van ca. 20 cm, om eventuele archeologische sporen en vondsten te beschermen van beschadiging, komt dit op 60 cm beneden het maaiveld. Eventuele archeologische waarden zullen hierdoor voldoende beschermt zijn voor in situ bewaring. Een groot deel van het terrein is reeds verhard met steenslag. Deze steenslag verharding blijft behouden als fundering voor de te plaatsen betonverharding.

Tevens is er, gelet op de bodemkundige en landschappelijke situatie een lage archeologische verwachting toe te schrijven aan het plangebied.

Volgens bovenstaande kan gesteld worden dat er niet voldoende informatie aanwezig is over de eventuele aan- of afwezigheid van archeologische sites. Er is wel voldoende informatie aanwezig om te beoordelen dat eventuele archeologische sites grotendeels niet verstoord worden door de geplande werkzaamheden. Hierdoor is een behoudt in situ mogelijk.

3 Programma van maatregelen

Op basis van het uitgevoerde bureauonderzoek en controleboringen kan geconcludeerd worden dat er geen vervolgonderzoek noodzakelijk is. Op basis van het uitgevoerde bureauonderzoek en controleboringen is met voldoende zekerheid een uitspraak te doen over de aanwezigheid en waarde van archeologisch erfgoed, het potentieel op kennisvermeerdering en de haalbaarheid van eventueel verder onderzoek.

Een doorslaggevende factor in het bepalen of verder onderzoek noodzakelijk is, zijn de geplande werkzaamheden en de dieptes van het archeologisch vlak, zoals aangetroffen bij de controleboringen. Deze beslissing steunt op onderstaande redenering:

- Voldoende info aanwezigheid site: Nee.
- Site aanwezig: Nee, er zijn geen aanwijzingen voor de aan- of afwezigheid van een archeologische site. Op basis van het bureauonderzoek kan wel gesteld worden dat er een lage verwachting op het aantreffen van een archeologische site is. Vermoedelijk zullen eventuele sites reeds verdwenen zijn bij het ontginnen van turf in de 18de of 19de eeuw. Uit de controleboringen blijkt er een C-horizont aanwezig te zijn op een diepte van 60-70 cm beneden het maaiveld. Deze C-horizont kenmerkt zich door reductieverschijnselen typisch voor zeer natte bodems die vaak geassocieerd zijn met beekvalleien en vennen.
- Voldoende info versturende impact van de geplande werkzaamheden op eventuele archeologische sites: Controleboringen hebben uitgewezen dat een archeologisch niveau, zich bevindt op een minimale diepte van 60 cm beneden het maaiveld. De verstoringsdiepte van de aan te leggen verharding bedraagt maximaal 40 cm beneden het huidige maaiveld. Wanneer er rekening wordt gehouden met een buffer van ca. 20 cm, om eventuele archeologische sporen en vondsten te beschermen van beschadiging, komt dit op 60 cm beneden het maaiveld. Een groot deel van het terrein is reeds verhard met steenslag. Deze steenslag verharding blijft behouden als fundering voor de te plaatsen betonverharding. Eventuele archeologische waarden zullen hierdoor voldoende beschermt zijn voor in situ bewaring.

Om te garanderen dat eventuele archeologische sites niet verstoord worden, mag niet afgeweken worden van de bouwplannen zoals opgenomen in deze archeologienota. Tevens dient er op toegezien te worden dat zware machines zoals vrachtwagens, graafmachines etc... niet over de afgegraven niveaus rijden. Hierbij wordt eventuele compactering van archeologische sporen en het vernietigen van archeologische sporen bij het wegzakken van deze machines, voorkomen. Concreet wil dit zeggen dat eventuele nieuwe lagen en structuren steeds voor zich uit geplaatst moeten worden. Zware machines mogen niet in de uitgegraven zone rijden om eventuele lagen en structuren op de uitgegraven grond te trekken. Men mag enkel de uitgegraven zone betreden indien er een eerste laag van 20 cm is aangebracht waarop zware machines kunnen rijden.

Indien tijdens de werkzaamheden toch archeologische resten worden aangetroffen, blijven de bepalingen voor het melden van toevalsvondsten van kracht. Deze bepalingen zijn terug te vinden in artikel 5.4.1 van het Onroerenderfgoeddecreet. Eventuele toevalsvondsten dienen binnen drie dagen na ontdekking gemeld te worden bij Onroerend Erfgoed.